

Moniheli ry:n lausunto hallituksen esitysluonnoksesta laeiksi yleistukilain, kotoutumisen edistämisestä annetun lain sekä yleisistä kielitutkinnoista annetun lain muuttamisesta

VN/7747/2024

Moniheli ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta. Moniheli on Suomen suurin monikulttuurinen verkosto, johon kuuluu noin 160 jäsenjärjestöä.

Jäsenistömme toimii kotoutumisen, työllistymisen, koulutuksen ja yhdenvertaisuuden edistämisen parissa ja kohtaa päivittäin esityksen kohderyhmään kuuluvia henkilöitä.

Esityksen keskeinen periaatteellinen muutos on perusturvan tason sitominen kielitaidon tasoon. Kotoutumistuki on määrältään alempi kuin täysimääräinen yleistuki, ja erotus on vuositasolla noin 1 300 euroa. Yksilötasolla kyse on merkittävästä summasta henkilöille, joiden taloudellinen tilanne on jo valmiiksi heikko. Kokonaisvaltiontalouden näkökulmasta säästö on rajallinen, mutta yksilön arjessa vaikutus on huomattava.

Moniheli suhtautuu kriittisesti siihen, että perusturvan taso sidotaan kielelliseen suoriutumiseen. Kielitaidon oppiminen ei ole kaikille yhdenvertainen prosessi. Oppimiseen vaikuttavat koulutustausta, lukutaito, neurodiversiteetti, mielenterveyden tila, trauma- ja pakolaistausta sekä elämäntilanne. Esityksen lähtökohta kohtelee tosiasiallisesti eriarvoisessa asemassa olevia henkilöitä muodollisesti samalla tavalla. Tämä on ongelmallista perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuusperiaatteen näkökulmasta.

Kotoutuminen ei ole yksinomaan kielen oppimista eikä työmarkkinoille pääsy riipu pelkästään yksilön motivaatiosta. Rakenteelliset tekijät, kuten työllisyystilanne, palvelujärjestelmän ruuhkautuminen ja rekrytointisyrjintä, vaikuttavat merkittävästi työllistymismahdollisuuksiin. Esityksessä siirretään kotoutumisen epäonnistumisen riski järjestelmältä yksilölle tilanteessa, jossa palvelujärjestelmän yhdenvertaista toimivuutta ei ole varmistettu.

Moniheli pitää myönteisenä palveluun pääsyn takuuajan säätämistä, mutta kuuden kuukauden määräaika ei yksin takaa riittäviä ja laadukkaita palveluja. Kielikoulutuksen pedagogisessa laadussa, kestossa ja erityispedagogisessa osaamisessa on jo nykyisin merkittävää vaihtelua. Ilman valtakunnallisia laatuksiteerejä ja riittävää resursointia kielitaidon sitominen etuustasoon muodostaa tosiasiallisen yhdenvertaisuusriskin.

Esityksessä säädetään poikkeus tilapäistä suojelua saaville. Moniheli pitää tärkeänä, että kyseisen ryhmän asemaa ei heikennetä. Samalla tämä ratkaisu herättää perustellun kysymyksen: jos lainsäätäjä katsoo, että kansainvälistä suojelua saavat tarvitsevat erityistä suojaa etuustason alentamiselta, eikö sama periaate koske myös muita maahan muuttaneita, joilla on heikko työmarkkina-asema tai haavoittuvuutta lisääviä tekijöitä?

Poikkeussäännös osoittaa, että esityksen valmistelussa on tunnistettu uudistuksen potentiaalisesti kielteiset vaikutukset tiettyihin ryhmiin. Tämä vahvistaa Monihelin huolta siitä, että malli asettaa maahan muuttaneet lähtökohtaisesti heikompaan asemaan. Oikeasuhtaisuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta on vaikea perustella, miksi osa haavoittuvista ryhmistä rajataan lievennyksen piiriin ja osa ei.

Esityksen kokonaisvaikutus on kaksitasoisen sosiaaliturvajärjestelmän rakentaminen, jossa maahan muuttaneet asetetaan eri asemaan suhteessa muuhun väestöön. Tällainen rakenne lisää eriytymistä, epävarmuutta ja hallinnollista monimutkaisuutta. Samalla se voi heikentää luottamusta julkiseen järjestelmään ja vaikeuttaa kotoutumisen keskeisiä edellytyksiä: turvallisuuden tunnetta, ennakoitavuutta ja osallisuutta.

Moniheli katsoo, että esitystä tulee muuttaa siten, ettei perusturvan tasoa sidota kielitaitoon ennen kuin kielikoulutuksen laatu, saatavuus ja yhdenvertaisuus on varmistettu valtakunnallisesti. Lisäksi uudistuksen yhdenvertaisuus- ja suhteellisuusarviointia tulee syventää erityisesti siltä osin, miksi osa maahanmuuttajaryhmistä katsotaan suojelun arvoisiksi ja osa ei.

Suomi tarvitsee onnistunutta ja pysyvää maahanmuuttoa. Kotoutumista vahvistetaan investoimalla palveluihin ja rakenteisiin – ei heikentämällä perusturvaa tilanteessa, jossa yksilön vaikutusmahdollisuudet ovat rajalliset.

Moniheli ry